

Folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi

Šušnić, Donatela

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:521630>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGAJATELJSKI STUDI**

**DONATELA ŠUŠNIĆ
ZAVRŠNI RAD**

FOLKLORNE IGRE U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Petrinja, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGAJATELJSKI STUDI
(Petrinja)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika : Donatela Šušnić

TEMA ZAVRŠNOG RADA : Folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Marija Lorger

Petrinja, rujan 2023.

Sadržaj

SAŽETAK	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. NARODNI PLESOVI	3
3. DJEČJI FOLKLOR	8
3.1. Dječji folklorni izričaj u Hrvatskoj	10
3.2. Dječje folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi	13
4. DJEČJE FOLKLORNO BOGATSTVO HRVATSKE	17
<i>Folklorne igre Slavonije</i>	17
<i>Folklorne igre Podravine</i>	20
<i>Folklorna igra iz Međimurja</i>	22
<i>Folklorna igra iz Hrvatskog Zagorja</i>	23
<i>Folklorna igra iz Turopolja</i>	24
<i>Folklorna igra iz Posavine</i>	25
<i>Dječja igra vrbovačkog kraja</i>	26
<i>Folklorna igra s otoka Hvara</i>	27
<i>Folklorna igra s otoka Brača</i>	28
ZAKLJUČAK	29
LITERATURA	30

FOLKLORNE IGRE U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

SAŽETAK

Dječje tradicijsko stvaralaštvo u Hrvatskoj vrlo je bogato, raznovrsno i autentično. Njegovo ustrojstvo zadire u više znanstvenih disciplina. Nedvojbeno najčešći, najmiliji i jako bogat oblik dječjeg tradicijskog stvaralaštva su folklorne igre. One svojom strukturom, sadržajem i načinom izvođenja predstavljaju primjerenu aktivnost u radu s djecom rane i predškolske dobi, a isto tako dio su dječjeg tradicijskog stvaralaštva putem kojeg možemo prenijeti ljubav i poštovanje prema hrvatskoj tradicijskoj kulturi već u najranijoj dobi djeteta. Prilikom njihova izvođenja djeca istodobno pjevaju, izvode pokrete i korake, kreću se po prostoru, ponašaju se u skladu s pravilima igre i sve to čine uz veliku dozu veselja i uživanja. Također, kroz njih djeca razvijaju čitav niz kinestetičkih, glazbenih, društvenih i estetskih vrijednosti. Veliku ulogu ima odgajatelj, koji je dužan izabrati primjerene igre prema mogućnostima određene grupe djece, jer o tome najviše ovisi hoće li djeca uspjeti svladati građu određene folklorne igre i na taj način ih zadržati u svijetu folkloru.

***Ključne riječi** : dječje tradicijsko stvaralaštvo, folklorne igre s pjevanjem, hrvatska kulturna baština*

FOLKLORE GAMES IN EARLY AND PRESCHOOL AGE

SUMMARY

The Children's traditional creativity in Croatia is very rich, diverse and authentic. Its organization extends into multiple scientific disciplines. Undoubtedly, the most common, favorite and very rich form of children's traditional creativity are folklore games. With their structure, content and methods of execution, they represent an appropriate activity for working with children of early and preschool age and they are also part of children's traditional creativity through which we can convey love and respect for Croatian culture already at the earliest age of the child. During their performance, the children simultaneously sing, perform movements and steps, move around the space, behave in accordance with the rules of the game and do all this with a great deal of joy and excitement. Also, through them children develop a whole range of kinesthetic, musical, social and aesthetic values. A great role is played by the educator, who is obliged to choose suitable games according to the capabilities of a certain group of children, because it mostly depends on this whether the children will be able to master the structure of a certain folklore game and thus keep them in the world of folklore.

***Key Words:** children's traditional creativity, folklore games with singing, Croatian cultural heritage*

1. UVOD

Povezana igra, glazba i pokret nezaobilazna je aktivnost u radu sa djecom rane i predškolske dobi. Dječje tradicijsko stvaralaštvo Hrvatske obiluje upravo tim aktivnostima, koje nazivamo igre s pjevanjem ili folklorne igre. Hrvatska je karakteristična po bogatoj kulturi koja podrazumijeva raznolike i bogate običaje, karakteristične plesove, glazbu, instrumente, napjeve, nošnje, itd. Zato, neupitna je dobrobit uključenja djece u folklorni svijet, naravno na njima prihvatljiv i zanimljiv način. Hrvatski folklor ima posebnu granu koju nazivamo dječjim folklorom, a ono posebno na čemu se temelji ovaj rad su folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi. Cilj je povezati nezaobilazne aktivnosti u vrtiću, kao što su igra, glazba i ples sa hrvatskom tradicijom. Kad se govori o igri, važno je definirati njezinu ulogu koja je od neizmjerne važnosti u svim razvojnim područjima djece. Igra je glavni i jedini „posao“ djece, ona je iskaz socijalnog iskustva djece, kulturne zajednice i prostorno-materijalnih uvjeta. Potiče razvoj dječje osobnosti koja podrazumijeva maštovitost, kreativnost, razvoj motoričkih, senzomotoričkih i komunikacijskih sposobnosti. Stvara i osnažuje samopouzdanje, ustrajnost i ključna je u stvaranju pozitivne slike o sebi. Igra je optimalni način učenja kroz koji djeca istražuju, iskazuju želje, razmišljanja i emocionalne doživljaje. Kroz nju dijete razvija prosocijalna i skrbna ponašanja, empatiju i altruizam te emocionalnu regulaciju (Visković, Topić, 2020). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj definira dječju igru kao jedan od načina učenja, istraživanja i konstruktivnog rješavanja problemskih situacija (NKRPOO, 2015). Današnji način igre znatno se razlikuje od načina igre naših predaka, to je uzrokovano globalnim gospodarskim promjenama i shodno tome promjeni kulturne zajednice. Jedna od glavnih razlika današnjeg načina igre i igre naših predaka je prostor. U prošlosti, igre su bile na otvorenom prostoru u društvu vršnjaka, dok danas, igra je uglavnom u zatvorenom prostoru, individualizirana i najčešće temeljna na manipuliranje proizvodima moderne tehnologije. Prekomjerna izloženost djece medijima narušava njihovu pozornost, verbalnu komunikaciju i socijalizaciju, također rezultira sve manjoj dječjoj igri na otvorenom prostoru, pa je važno osvijestiti vrijednosti igre na otvorenom pri čemu igre naših predaka mogu biti odličan primjer i materijal za igre na otvorenom prostoru. Igre naših predaka definirati ćemo kao folklorne igre. Folklorna ili tradicijska igra temelji se na kulturi koja obuhvaća skup znanja, vrijednosti, stajališta, vjerovanja i normi koje se iskazuju putem običaja, jezika, rituala, ponašanja, načina komunikacije te materijalnih artefakata pripadnika zajednice. Tradicijska igra je jedan od

kulturnih identiteta i načina prenošenja kulturnih elemenata kao što su vrijednosti, norme, jezik, ponašanje i artefakti. Prenosi se međugeneracijski, ali se kao i tradicija, modificira socijalnim i prostornim uvjetima današnjice (Visković, Topić, 2020). Tradicijske igre uglavnom su se igrale u prirodi, najčešće manipulirajućim prirodnim i neoblikovanim materijalima. Teme igre bile su inspirirane godišnjim dobom, vjerskim običajima, događajima u okolini (Kunac, 2007). Pod folklorne igre namijenjene za ranu i predškolsku dob djeteta podrazumijevaju se igre s pjevanjem. One svojom strukturom, sadržajem i načinom izvođenja predstavljaju primjeren sadržaj i aktivnost u radu s djecom vrtićke dobi, a isto tako dio su dječjeg tradicijskog stvaralaštva putem kojeg možemo prenijeti ljubav i poštovanje prema hrvatskoj kulturi već u najranijoj dobi djeteta. Osim što su djeci zanimljive i dio su njihove prirode, one imaju mnoštvo razvojnih segmenata u više razvojnih područja dječjeg odrastanja.

2. NARODNI PLESOVI

Usklađeno gibanje tijela u vremenu i prostoru definicija je plesa i pripada području kreativnog ljudskog izražavanja. U plesu je tijelo instrument kojim rukovode duhovni i emotivni centri čovjeka (Knežević, 2005). Vitez (2016) narodne plesove definira kao tradicionalne plesove ruralnih zajednica kojima se prikazuju kulturne, povijesne i društveno-ekonomske karakteristike određene regije ili zajednice. Također, narodni plesovi su prvi oblici plesa koji ispunjavaju različite funkcije u kulturi i životu čovjeka. Sastavni su dio običaja koji su se prenosili s generacije na generaciju. Zato predstavljaju iznimno važnu kulturnu baštinu svakog društva (Šumanović i sur., 2005). Knežević (2005) navodi kako je narodni ples nastao kao sociološka, psihofizička i estetska potreba čovjeka, a strukturiran je kolektivnom sviješću ljudi određenog kraja. Narodni ples je grupno umjetničko izražavanje koje krase sklad različitosti, prirodnost pokreta te kolektiv i energija. Vrijednosti nacionalnog i umjetničkog dobra, narodnim plesovima daju sljedeće karakteristike: autentičnost, originalnost, duhovnost i estetičnost. Narodne plesove možemo dijeliti po glazbenoj pratnji, pa tako postoje plesovi bez pratnje (nijemo kolo), plesovi uz vokalnu pratnju (pjevana kola) i plesovi uz vokalno-instrumentalnu pratnju (kolo, drmeš). Osim prema glazbenoj pratnji, narodni plesovi razlikuju se po držanju plesača: solistički, u paru, u trojkama, četvorkama, kolu (otvorenom, zatvorenom). Dijelimo ih i prema obrednom karakteru na godišnje i životne običaje. Primjer životnog običaja je svadba, a primjer godišnjeg običaja je Božić (Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021). Narodne plesove dijelimo i prema plesnim zonama. U hrvatskoj postoje četiri plesne zone: panonska, alpska, jadranska i dinarska. Svaka plesna zona se ističe svojim karakterističnim elementima u plesu i glazbi koji ih čine prepoznatljivima (Ivančan, 1996).

Struktura, stil i kontekst izvođenja plesa

...su komponente koje, međusobno ovisne, određuju narodni ples. One se prožimaju i nadopunjuju tvoreći specifični plesni izraz određenog kraja (Knežević, 2005). U strukturu narodnog plesa ubraja se korak, odnosno prijenos težine tijela s noge na nogu. U narodnim plesovima pojavljuju se različite vrste koraka: hodajući, poskočni, skočni i trčeci korak, a oni su određeni visinom, dužinom, smjerom, tempom i ritmičkom strukturom. U grupnim narodnim plesovima broj koraka mora biti jasno određen jer se u suprotnom ples ne bi mogao izvesti. Postoje primjeri plesova u kojima je dopušteno plesno improviziranje koje nastaje pod trenutačnim nadahnućem pojedinaca i u tom slučaju korak ne mora biti jasno određen.

Plesni pokret

Plesni pokret je drugi po redu egzaktni čimbenik koji čini strukturu narodnog plesa. U plesni pokret ubrajaju se geste glave, tijela, ruku i noge na kojoj nije težište, točnije plesni pokret noge nastaje u vremenu između podizanja noge od poda i spuštanja na pod, pri čemu noga na kojoj nije težište tijela izvodi plesni pokret.

Plesna i prostorna figura

Plesna figura predstavlja određeni broj koraka zaokružen u skladnu cjelinu. Prostornu figuru definiramo kao ravnomjeran raspored izvođača po zamišljenim stranicama geometrijskih likova (kolo i ostalo).

Prostorna formacija i raspored

Prostorna formacija označava dinamično kretanje izvođača raspoređenih u određenom prostornom rasporedu. Prostorni raspored može biti statičan, tj. ravnomjeran raspored izvođača ili formiran po zamišljenim stranicama geometrijskih likova, plesnoj crti te plesnih figura (više kola, dva kola jedno unutar drugog).

Plesna crta

Plesna crta predstavlja ravnomjeran raspored ili izvođačke formacije po zamišljenoj ravnoj crti, kružnom luku ili određenoj krivulji. Međusobno držanje izvođača za ruke, plesni prihvati, sudjelovanje izvođača prema spolu, bračnom statusu, dobi i broju, također je dio strukture narodnog plesa.

Plesni stil

Plesni stil je urođena i odgojem usvojena forma plesnih pokreta cijeloga tijela. Stil plesa je prepoznatljiv i postojan u krajevima gdje su ljudi generacijama povezani s prirodnim okruženjem u kojima je zadržana usmena predaja. Stil plesa najbolje se opisuje riječima, točnije epitetima (graciozno, elegantno, gizdavo...). Glavna karakteristika stila u plesu je držanje plesača, točnije plesni stav.

Plesni stav

Plesni stav je glava estetska kvaliteta svakog plesača, estetika ljepote koja se dobiva lijepim držanjem nadmašuje i najatraktivnije korake i pokrete.

Knežević (2005) uspoređuje stil plesa sa govornim narječjem, naime navodi kako i tijelom i glasom izražavamo svoje duhovne doživljaje različite po sadržaju, ali jednake po stilu, odnosno narječju. Posjedovanje bogatstva plesnih pokreta ili u slučaju narječja bogati rječnik pojedinaca, ako se ne izražavaju u skladu sa plesnim stilom ili narječjem određenog kraja, ne može se govoriti o narodnoj tradiciji. Važnost stila u narodnim plesovima govori i činjenica da se narodni plesovi više razlikuju po stilskim značajkama nego po strukturi koraka. Bez stila, narodni ples postaje samo ritmička vježba. Iz tog razloga možemo plesni stil i ovladavanje istim definirati kao najviši i najvrjedniji stupanj plesnog stvaralaštva.

Kontekst narodnog plesa

Sve ono što čini izvedbu okružje, sudionici, promatrači naziva se kontekst narodnog plesa. Okružje podrazumijeva zemljopisne, društvene, kulturne i političke uvjete u kojima je određen ples nastao i zaživio u nekom području. Tema okružja izuzetno je bitna u narodnim plesovima, jer prirodno okružje sa klimom i zemljopisnim položajem čine sastavnice koje su uvelike utjecale na plesne značajke ljudi određenog kraja. Ljepota hrvatskog folklor je u raznovrsnosti i bogatstvu, a upravo raznovrsnost produkt je zemljopisne razvedenosti Hrvatske pa tako imamo razigrana i raspjevana kola panonske nizine, elegantni i profinjeni plesovi Mediterana, gromovita dinarska kola i ekstatični drmeš iz središnje Hrvatske. Svi navedeni plesovi karakteristični su upravo za svoje podneblje, a svako podneblje ima svoj autentičan stil, što rezultira bogatim plesnim izričajem. Između panonske nizine do središnjeg dijela, preko Dinarskog masiva do Jadranskog mora postoji čitav niz uži folklornih područja, lokaliteta i mjesta gdje postoji izvorna plesna tradicija, a razlike se vide čak i između dva susjedna sela. Također, između 15. i 20. stoljeća na području Hrvatske događale su se migracije stanovništva, prilikom čega su se pojedini narodni plesovi iz jednog kraja udomaćili i postali dio plesne tradicije u drugom kraju, najbolji primjer toga je drmeš koji se izvodi u dinarskim krajevima ili nijema kola koja su iz dinarske hrvatske zalutala u ravničarske krajeve. Bitno je naglasiti i utjecaj drugih naroda koji su se udomaćili u seoskoj tradicijskoj praksi (valcer, čardaš, polka...). Preuzeta struktura koraka iz drugih kultura, obogaćena plesnim stilom vlastitog kraja potvrđuje čvrstoću i dugovječnost stilske plesne komponente (Knežević, 2005). Također, osim narodnih plesova, svaki kraj je imao svoje specifično ruho, koje danas nazivamo narodnom nošnjom, čiji sačuvani fond odlikuje velika materijalna raznolikost i neočekivana brojnost tipova odjevnih kompleta. Kad se govori o nošnjama misli se na odjeću seljačkoga društvenog sloja, jer njihova odjeća nije bila sklona brzim promjenama, za razliku od građanske. Materijal, oblik i izgled nošnje ovisili su o podneblju i klimi određenog kraja (Muraj, 2001). U dalekoj prošlosti, još u

predkršćanskim vremenima, pojavljuju se obredni plesovi. Njih možemo definirati kao najstarije plesno nasljeđe, kada su se ljudi kroz plesanje poistovjećivali s nadnaravnim pojavama i božanstvima. Uz pokrete, ljudi bi izgovarali magične riječi te pjevali arhaične napjeve. Obredni plesovi izvodili su se na posebnim mjestima, npr. uz rijeku, potok, proplancima, i sl., u posebnim prilikama za Božić, Jurjevo, Križevo. Na našim prostorima, kao najstarije plesne tvorbe ubrajaju se temperamentni pokladni plesovi. Uslijed civilizacijskih promjena mijenjala se uloga narodnih plesova, najbolji primjer toga su biračka kola, koja su zahvaljujući djeci i dalje ostala dio naše tradicije. Biračka kola izvodila su se kao dio svadbenog običaja, predstavljala su priliku da se zapleše sa simpatijom. Ta mogućnost u prošlim vremenima bila je vrlo rijetka, zato su biračka kola tada imala veliku važnost i ulogu. No s vremenom, pojavljuju se sve veće mogućnosti ostvarivanja kontakta sa željenom osobom, što rezultira napuštanju biračkih kola. Zahvaljujući djeci, koja su prepoznala smisao biračkih kola, ona su zaživjela upravo u dječjoj igri (Knežević, 2005). Najprisutnija uloga plesa na našim područjima bila je u obliku zabave. Plesom kao oblikom zabave iskazivalo se plesno i pjevačko umijeće, veselje, izdržljivost i spremnost, a sve je to objedinjavala vrlo snažna društvena dimenzija. Kolo je predstavljalo malu sociološku instituciju kojoj je svako imao pristup. U kolu je mogao svatko sudjelovati bez obzira na razlike u vjeri, imovini ili društvenom statusu. Kolo je imalo veliku važnost i za mlade i za starije. Omogućilo je ostvarivanje lakših kontakta mladih suprotnog spola, pjevale su se pjesme različitih sadržaja, točnije pjevalo se o aktualnim temama tog doba, nerijetko se na repertoaru našao i provokativan sadržaj. U kolo se iznosilo najljepše narodno ruho. Svaka generacija imala je određenu ulogu, mladi su pokazivali svoje pjevačke i plesne vještine u kolu, stariji su ih promatrali i komentirali, dok su djeca sa strane oponašala plesače. Najbolje plesačice i plesači bili su prepoznati i cijenjeni, o njima su se stvarale legende i pisali tekstovi pjesma. Bili su uzor ostalima i tako su stvarali plesnu tradiciju određenog kraja. Najčešće se plesalo nedjeljom poslije mise, blagdanima, a postoje i nepisana pravila poput ulaska u kolo prema dobi, spolu, bračnom statusu što je rezultiralo stvaranju različitih kola. Sukladno tome formirala su se djevojačka, momačka, ženska, muška i mješovita kola. Djeca su uglavnom imitirala odrasle i oblikovala ples prema svojem doživljaju, točnije potreba djece je u imaginaciji i imitaciji plesnih pokreta, pri čemu nije bila bitna struktura koraka niti stil već su se prepuštali vlastitim plesnim kreacijama koje su bile promjenjive i prilagođene različitim prilikama, a povezivao ih je jedinstveni dječji stil (Knežević, 2005). Danas se događa zaustavljanje povijesti folkloru, a do toga je došlo jer je folklorni ples izgubio glavni razlog postojanja, točnije središnji događaj okupljanja zajednice. Danas su folklorni plesovi stilizirana varijanta izvučena iz konteksta, koja se izvodi kao scenski izraz, uglavnom na pozornici sa

željom da se pokaže što više autentičnosti, povijest i kultura određenog kraja (Gospodnetić, 2015).

3. DJEČJI FOLKLOR

Dječje tradicijsko stvaralaštvo u Hrvatskoj vrlo je bogato, raznovrsno i autentično. Njegovo ustrojstvo zadire u više znanstvenih disciplina, kao npr. etnologiju, folkloristiku, književnost, etnomuzikologiju, lingvistiku, antropologiju, itd. Bez uključenosti svih navedenih znanstvenih disciplina nemoguće bi bilo obuhvatiti cjelokupnost dječjeg života, jer takav psihofizički sustav koji se očituje kroz govor, igru, ruktvorstvo, glumu, književnost, pokrete, razne individualne improvizacije i imitacije vrlo je složen i zahtjeva spajanje više znanstvenih disciplina. Naš je narod oduvijek nastojao djeci prenijeti običaje svojega vlastitoga, ali i prethodnih naraštaja. Prema tome, dječje tradicijsko stvaralaštvo ima sve elemente predajne kulture. Prvi način predaje bile su igre i običaji zaboravljeni i zanemareni od odraslih koje su djeca preuzela, očuvala i interpretirala na svoj način (igre biranja u kolu). Dijelom su predaje i motivi potekli iz stvaralaštva odraslih namijenjeni djeci (npr. igra, govor, pjesma), a dijelom kreacijama nastale kao proizvod dječjeg nadahnuća, u to ubrajamo: brojalice, gluma, igra, imitacije, ruktvorstvo i dr. Također, ne smije se izostaviti određena građa naučena u školi, koju su djeca, u svoje slobodno vrijeme prilagodila melodijskim, govornim i ritmičkim značajkama svojeg kraja. Sva ta građa, bez obzira na izvore, pripada dječjem stvaralaštvu, jer su upravo djeca ta koja su ih očuvala, prihvatila i preoblikovala. U vrijeme kada nije bilo medijskih/ tehnoloških utjecaja i kada su djeca svoje djetinjstvo provodila u autentičnim okruženjima, bila su odgajana u duhu i običajnosti određenog kraja kroz igru i ples. Pa su tako djeca, kroz tradicijske igre i raznolike običaje, nesputano mogla razvijati svoje individualne sposobnosti i sklonosti primjerene sredini u kojoj žive (Knežević, 2002). Specifičnost nekog kraja ovisila je o prostornim uvjetima, sredini i načinu života. Tako su prostrane livade i ravnice na kojima je bila stoka bile idealne pozorice za razvoj pastirskih igra. Rijeke, jezera i potoci privlačila su djecu na kupanje i ribolov. U takvim, djeci privlačnim okruženjima, nastala je igra specifična za određeni kraj. Kunac (2007) navodi kako je sadržaj igre bio povezan sa godišnjim dobom, prirodnim materijalima poput grana, kamenčića i sl. koji su poslužili kao igračke, također naglašava kako je igra bila determinirana uzrasnom dobi i spolom djece. Stanko (2021) predstavlja opise igara kazivača vrbničkoga kraja. Uglavnom navode kako se nikad nisu igrali već samo radili, ali ipak su se prisjetili na koji način su se oni zabavljali kao djeca. Dječaci su uglavnom čuvali stoku na ispaši, dok su djevojčice uz to pomagale u kućanskim poslovima. Budući da nije bilo gotovih igračaka, za igru bi im poslužili materijali koje su nalazili u svojem okruženju, npr. od vrbe bi izrađivali frule, a od njezine kore rog. Kad bi kopali krumpire, oni

bi im poslužili i kao kugle s kojima bi igrali igru sličnu boćanju. Najčešće igre bile su oponašanje odraslih, recimo igre mame i tate. Također, mještani vrbovačkog kraja, posebno se prisjećaju svog djetinjstva zimi. Navode kako su zime bile s mnogo snijega pa su tako uživali u mnogim zimskim radostima. Nekadašnji način života na selu, tadašnju svakodnevicu, ulogu djece i spontano stvaranje igre opisuje Kolibas (1999). Na temelju rečenoga, može se zaključiti kako se tadašnja svakodnevica znatno razlikuje od današnje. Ali i dalje je dječji folklor aktualan i živ, pa se da postaviti sljedeće pitanje: Kakva je današnja uloga dječjeg folklor? Razviti u djetetu osjećaj poštovanja prema hrvatskoj predajnoj kulturi i tako ga potaknuti na očuvanje vlastitog identiteta cilj je i zadatak danas svakog pedagoškog radnika. Osim toga folklor kod djece razvija smisao za pjesmu i igru, za glazbu i ples, kao i puno drugih dobrobiti. Danas, dječji folklor predstavlja sveukupno dobro duhovne i materijalne hrvatske predajne baštine, što zahtjeva od svih nas da se prema tomu odnosimo sa poštovanjem, te da sve što znamo o tome čuvamo i prenosimo mlađim generacijama. Prilikom prenošenja dužni smo to raditi na istinit i cjelovit način u skladu s vremenom i prostorom. Upravo zato, prilikom scenskih prikazivanja dječje folklorne građe i glazbenoj obradi mora se u svim njezinim segmentima poštivati krajevnu i mjesnu tradiciju određenog područja u što se ubraja glazba, običaji, govor, nošnju, igre, pokrete i sl. (Knežević, 2002). Uloga roditelja, pedagoških radnika ili voditelja dječjeg folklor, koji žele djeci približiti narodne plesove, igre i sve ostalo što pripada dječjem stvaralaštvu, zahtjeva stručnost, znanje i odgovornost. Prvo treba dobro poznavati sastavnice strukture i stilske značajke narodnog plesa, osobno ovladati plesom i potom razraditi proces uvježbavanja s određenom skupinom. Izabrati primjerene plesove prema plesnim mogućnostima određene grupe djece, jedno je od temeljnih načela plesne prakse i o tome najviše ovisi hoće li djeca uspiju svladati plesnu građu i zadržati ih u svijetu folklor. Knežević (2002) spominje glavni preduvjet za uspješan rad s djecom, koji je ključan za dječji folklor te koi se temelji na primjerenom i autentičnom izboru građe kako bi se kod djece pobudila pozornost i imaginaciju. To znači da je potrebno odabrati one pjesme, igre, običaje koji će svojom izvornošću zaokupiti dječju pažnju i poticati njihovu stvaralačku individualnost.

3.1. Dječji folklorni izričaj u Hrvatskoj

Brojalice, uspavanke, rugalice, dječje pjesme te igre s pjevanjem sastavni su dio dječjeg folklor.

Brojalice

Brojalica je vrsta ritmičkog govora, koju uglavnom, stvaraju djeca i služi za prebrojavanje prije neke druge igre. Njezina specifičnost je posljednji slog koji određuje tko će biti izabran, pa djeca obično taj slog jače naglase (Gospodnetić, 2015). Knežević (2002) pak navodi kako smisao brojalica nije u prebrojavanju igrača već u određivanju jednog, pa tako objašnjava kako je to neka vrsta sudbinske, objektivne pravde i ta uloga brojalici daje posebni pečat. Prilikom izgovaranja brojalice, djeca u početku brojalicu izgovaraju na jednom tonu, a nakon polovice brojalice počinju govoriti prirodnim dizanjem i spuštanjem glasa (Gospodnetić, 2015). Bitno je da izvedbu brojalice prepustimo djeci i njihovu vlastitom osjećaju za vrijednost metra i ritma. (Knežević, 2002)

Rugalice

Srodne brojalicama su rugalice, one su također vrsta ritmičkog govora i dio dječje igre, a razlika između rugalica i brojalica je u tenziji prema kraju, koja se stvara u brojalicama, ali ne i u rugalicama (Gospodnetić, 2015).

Uspavanke

Vrijedan dio stvaralaštva odraslih namijenjenog djeci su *uspavanke*. Odlikuju ih jednostavni melodijski i tekstovni obrasci koji su prilagođeni dječjem svijetu. Ljubav prema djetetu oduvijek je poticala najiskrenije emocije, pa tako i uspavanke koje su plod ljubavi odraslih prema djeci posjeduju takve osjećaje i senzibilitet. Upravo zato, mekoća, blagost i toplina, glavne su karakteristike uspavanki (Knežević, 2002).

„Djeca su često znala pamtit i napjeve i poslije u zrelijoj dobi koristili su se njima u istim prilikama. To nam ukazuje na činjenicu da uspavanke imaju sve elemente tradicijske kulture, jer prenošene usmenom predajom sadrže u sebi narodne glazbene i govorne značajke određenog kraja“ (Knežević, 2002, str. 21).

Dječje pjesme

Oblici dječjeg načina prihvaćanja zbilje oslikavaju dječje pjesme u kojima nema mjesta logici već se odlikuju na improvizaciji i mašti. Zabilježeni dječji napjevi ukazuju na to da je dijete pjevalo o ljudima, životinjama, cvijeću, predmetima iz svoje okoline, o određenim pojavama. Iz takvih napjeva zrači dječja naivnost i spontanost, pa je tako dječja narodna pjesma obogaćena vedrinom i živahnom atmosferom te jednostavnim ritmičko – melodijskim vrijednostima (Knežević, 2002). Crnković (1998) za dječje pjesme nastale u dodiru odraslih i djece, prenošene usmenim putem, upotrebljava engleski izraz *nursey rhymes*, što bi u prijevodu značilo pjesme iz zabavišta. Navodi kako one proizlaze iz dječje igre, koja ne dopušta djetetu da bude pasivan promatrač, nego zahtjeva od njega da aktivno sudjeluje. Za narodne dječje pjesmice, nudi druge izraze poput Hrvatske pučke pjesme, hrvatske sanatalice, malšnice.

Igre s pjevanjem

Dječje pjesme, prateći pokreti tj. ples i oprema ili materijali, spontano povezani u igri čine igre s pjevanjem. One su nedvojbeno najčešći, najmiliji i jako bogat oblik dječjeg tradicijskog stvaralaštva. Igre s pjevanjem imaju nevjerojatnu korisnost u radu s djecom, jer osim što su djeci zanimljive i dio su njihove prirode, one imaju mnoštvo razvojnih segmenata u više razvojnih područja dječjeg odrastanja. Važnost igre s pjevanjem i njezinu dobrobit objašnjava Knežević (2012, str. 9):

„...kroz voditeljski i stvaralački rad s djecom uočio sam njihovu nevjerojatnu korisnost, a istovremenu i snažnu motiviranost djece za sudjelovanjem. Prilikom njihova izvođenja djeca istovremeno pjevaju, izvode pokrete i korake, kreću se po prostoru, svoju osobnost dragovoljno ulažu u zajedništvo, ponašaju se u skladu s pravilima igre i sve to čine uz veliku dozu veselja i uživljenosti.“

Također naglašava kako djeca kroz njih razvijaju čitav niz vrijednosti. Igre s pjevanjem mogu biti vrlo kvalitetan predložak za stvaranje estetski vrijednih scenskih prikaza, jer upravo pravilno izabrani i osmišljeni tradicijski predlošci potiču kod djece improvizaciju, kreativnost i originalnost.

Dječja narodna nošnja

Dječja narodna nošnja, također je dio dječjeg folklora. Kvalitetna kostimografija i originalnost narodnih nošnji ima znatan utjecaj na ukupan dojam o vrijednosti neke izvedbe. U prošlosti djeca su sve do sedme godine nosila košuljice, bez obzira na spol. Razlike između nošnje muške

i ženske djece bila je u ukrasima. Dječaci nisu imali ukrase na nošnji, eventualno čipku koja je bila našivena na donji rub, dok je ženska dječja košuljica, osim čipke, bila izvezena na prsima i rukavima, što je ovisilo o kraju. Do polaska u školu, tako odjevena u košuljice, djeca su svoje vrijeme provodila bosa. Polaskom u školu dobivala se nova odjeća i to za svakodnevne prilike, pa zbog potrebe čestog pranja predstavljala je vrlo skromno izdanje nošnje tog kraja. Također, za posebne prilike oblačila se svečana nošnja. U nekim krajevima ona je bila identična nošnji odraslih, a negdje je zadržala jednostavniji oblik sa motivima primjerenim djeci (cvijeće, trešnje, jagode i sl.) Velika pažnja pridavala se oglavlju djevojčica, za koje su se brinule majke i bake. Bilo je nedopustivo da djevojčica izađe nepočešljana ili neuredno obučena. Djevojčice su uglavnom nosile jednu ili dvije pletenice spuštene niz leđa ili podignute u punđu, a prednji dio kose (iznad čela) podijelio se razdiljkom u sredini i začešljavao se iza. U posebnim, svečanim prilikama djevojčice su nosile oglavlja, koja su bila tog dana raskošnija nego inače. Krašena cvijećem i raznobojnim trakama, čestu su izgledala kao oglavlja za odrasle djevojke (Knežević, 2002). Matoković (2003) spominje kako su na području Požeške kotline djevojčice, napunivši trinaest godina „stjecale pravo“ nošenja i opremanja glave kao djevojke. U tom slučaju ispletene pletenice bi se savijale oko glave, a u najsvečanijim prilikama djevojkama bi se kosa plela u perčin, točnije zavezale bi kosu u rep, rep bi podijelile na šest do osam struka koje bi isplele u pletenice, a zatim ih podigle od zatiljka prema tjemenu. Danas postoje mnoge folklorne igraonice za djecu, koje se najčešće provode u vrtićima ili u kulturno- umjetničkim društvima koje organiziraju program za dječje grupe. Cilj takvih folklornih programa je kroz igru upoznati djecu s narodnim običajima, instrumentima i nošnjom pojedinih krajeva (Gospodnetć, 2015).

3.2. Dječje folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi

Igrom i igranim aktivnostima, npr. folklornim igrama djeca simuliraju stvarnost, a zapravo u tim simulacijama ostvaruju značajan dio svog realnog života. Igra za djecu rane i predškolske dobi predstavlja najprirodniji i najlakši način učenja, jer tokom igranja djeca su motivirana i emotivno angažirana (Mahmutović, 2013). Pod folklorne igre namijenjene za ranu i predškolsku dob djeteta podrazumijevaju se igre s pjevanjem. One svojom strukturom, sadržajem i načinom izvođenja predstavljaju primjerenu aktivnost u radu s djecom vrtićke dobi, a isto tako dio su dječjeg tradicijskog stvaralaštva putem kojeg možemo prenijeti ljubav i poštovanje prema hrvatskoj kulturi već u najranijoj dobi djeteta. Analizirajući pojam igara s pjevanjem, nailazi se na igre i pjevanje. Postoje dva značenja pojma igre. Prvo značenje odnosi se na dječju igru „igrati se“, a drugo značenje je „igrati“ što kod štokavca znači plesati. Budući da se u svim igrama s pjevanjem pleše, a također se djeca i igraju, oba pojma su točna (Gospodnetić, 2015). Igre s pjevanjem provode se i u metodici glazbene kulture, ali i u metodici tjelesne i zdravstvene kulture. Glavne zadaće tjelesne i zdravstvene kulture u predškolskoj dobi temelje se na zadovoljavanje potrebe za igrom, omogućavanje i stvaranje uvjeta za zdrav razvoj i rast, suradnju s drugom djecom, stvaranje uvjeta za osjećaj slobode, usvajanje zdravih navika kao što je očuvanje vlastitog i tuđeg zdravlja i u konačnici stvaranje uvjeta za sretno djetinjstvo. Ples je jedan od najadekvatnijih aktivnosti u radu s djecom rane i predškolske dobi. Ples ima velik i pozitivan utjecaj na razvijanje brojnih sposobnosti kod djece, kao što su osjećaj za ritam i pokret, ljepotu izvođenja pokreta, sposobnost vizualizacije vlastitog položaja u grupi, ali prije svega plesom se razvijaju bazične motoričke sposobnosti, kao što su snaga, fleksibilnost, brzina, koordinacija i ravnoteža (Mikulić i sur., 2007). Da bi se ove zadaće ostvarile plesnim sadržajem, potrebno je poštivanje metodičkih načela, točnije primjerena plesna građa za određenu dob, prilagođena psihofizičkim značajkama skupine te poticanje individualnosti. Radi nastajanja u prirodnom okruženju, narodni ples je jedan od prvih plesova s kojima se djeca susreću, jer djeca najbolje uče plesiti kad su opuštena. Sve kreće s brojalicama pomoću kojih se formira ritam, a zatim slijedi druga faza, a to su igre s pjevanjem iliti folklorne igre za ranu i predškolsku dob. Tek u toj drugoj fazi se prelazi na plesne strukture koju su jednostavnije i prilagođene dobi djeteta. Radi složenije strukture i sadržaja, dječje igre s pjevanjem, provode se u starijim dječjim skupinama, a brojalice kao sredstvo za oblikovanje djetetove mašte, stvaranju jednostavnog ritma i metrike je sadržaj za mlađe dobne skupine. U folklornim igrama zastupljene su imitacije, oponašanje i podjela uloga. Ta činjenica vrlo je logična s obzirom na to da su djeca u prošlosti oponašajući odrasle, točnije njihove plesove, običaje, rituale imitirala i prilagođavala svojoj

igri. Pa tako pojedine dječje folklorne igre koje su imitacijskog karaktera, kod male djece, omogućuju i potiču skupno ili pojedinačno stvaralaštvo koje se najčešće izražavalo pokretom. Sama imitacija jedna je od temeljnih metoda pri postavljanju motoričkih zadataka u radu s predškolskom djecom, a imitacije se svode na oponašanje ljudi, životinja ili pojava (Mikulić i sur., 2007). Metodika glazbene kulture u vrtiću fokus stavlja na glazbene elemente igra s pjevanjem, točnije povezuju četiri aspekta glazbe: stvaralaštvo, pjevanje, sviranje i pokret. Igranje igra s pjevanjem potpuno zadovoljava dječju potrebu za pokretom pri svakom susretu s glazbom (Blašković, Đaić, 2018). Pri učenju igri s pjevanjem veliku ulogu ima odgajatelj. On je dužan igrati se s djecom dok ne ovladaju pravilima igre, pri čemu im pomaže u osamostaljivanju da bi djeca što prije doživjela radost koja im određena igra pruža. Igre s pjevanjem provode se u vrtiću svakodnevno u svim grupama.

Uloga odgajatelja u primjeni igara s pjevanjem

Prilikom objašnjavanja pravila igre, odgajatelj se treba koristiti kratkim i djeci primjerenim informacijama, kako bi djeca što bolje razumjela. U jednostavnijim igrama gdje nema podjela uloga, dovoljno je da odgajatelj veselo kaže „idemo se igrati“ i započne pjesmu. U igrama s ulogama, uloge se mogu podijeliti nakon što djeca prvi put čuju pjesmu uz hodanje u kolu ili prije pjevanja. Ono što je važno, da odgajatelj mijenja načine upoznavanja novih igara kako djeci ne bi postalo dosadno i predvidljivo. Najpoželjnije bi bilo da se igre s pjevanjem provode na dvorištu, točnije zemlji ili travi. Na otvorenom prostoru dominiraju igre u pokretu, a osim toga poželjno je da se što više djece uključi u aktivnost, recimo djeca iz starijih grupa koji će biti primjer mlađima. Time se stvara prirodno okruženje, najsličnije onom u prošlosti kad su djeca stvarala folklorne igre. Prije aktivnosti potrebno je dati odgovarajuću intonaciju i imati dobru organizaciju rada kako ne bi došlo do praznog hoda. Također tempo se treba prilagoditi dječjim koracima, on može biti brži, ali nikako sporiji (Gospodnetić, 2015). Tokom plesa moramo paziti i raditi na tome da dijete ima svoj osobni prostor, djetetu treba omogućiti da osvijesti prostor kojeg može s mjesta stajanja obuhvatiti rotacijama, ekstenzijama i fleksijama tijela. Osim pozornosti na vlastiti prostor, djeca moraju obratiti pažnju i na prostor druge djece. Na taj način dolazi do prilagodbe djece jedni drugima i stvaranju harmonizacije (Maletić, 1983). Igra s pjevanjem u aktivnosti ponavlja se tri, četiri puta uzastopno, a zatim se kreće na drugu igru. Potrebno je obraditi pet do sedam igara uzastopno (Gospodnetić, 2015). Bila aktivnost glazbene ili tjelesne i zdravstvene kulture, glavne stavke u izvedbi igara s pjevanjem je primjerenost sadržaja i dobra priprema odgajatelja za tu aktivnost. Dobra priprema i znanje odgajatelja, djeci omogućuje učenje pravilnog i kvalitetnog sadržaja i ono najbitnije uživanje u istom.

Jaslička dobna skupina

U jasličkoj grupi ne može se očekivati od djeteta da razumije igru s pravilima što podrazumijeva stati u kolo, uhvatiti se za ruke ili krenuti u istom smjeru. Pogotovo ako je dijete jako malo, ono više voli individualne aktivnosti. Da bi djeca naučila stati u kolo, trebaju to poželjeti, a ples i glazba najbolji su poticaj upravo za to. Pa odgajatelj u jasličkoj skupini ne treba čekati da sva djeca stanu u kolo, već treba krenuti s plesom i pjesmom čim se nekoliko njih uhvati za ruke. Na taj način će se postepeno stjecati navika hvatanje za ruke i formiranje kola. Također bitno je osigurati dovoljan broj materijala, kao i velik i siguran prostor za zajedničku dječju igru, jer djeca jasličke dobi nisu u stanju brzo zaustaviti svoje kretanje i često u ranim fazama hodanja imaju problema sa ravnotežom. Ako se dijete tokom aktivnosti ne želi odmah uključiti u igru ili se želi odmoriti od iste, treba omogućiti i stvoriti mali prostor u kojem se djeca mogu odmoriti ili promatrati ostalu djecu. Prije ili kasnije uključiti će se sva djeca u formiranje kola, jer najmlađa djeca pokazuju najviše interesa za kretanje. Njihov doživljaj kola prepoznamo u crtežima na kojima djeca kretanje u kolu izražavaju mirnim kružnim linijama koje se šire od središta i ispunjavaju cijeli prostor papira. Djeca na taj način prate u sebi kretanje grupe, ponovno ga proživljavaju i poistovjećuju s njim. Bitno je djetetu pružiti toplinu, kao što roditelji maze svoje malo dijete, tako i odgajatelj u jaslicama mora pokazivati da mu je stalo do djeteta, kako bi se dijete osjećalo ugodno i sigurno. Tjelesno biti djetetu na raspolaganju, nježno dodirivati dijete, često ostvarivati kontakt s očima, razgovarati s djetetom u svakoj mogućoj prilici, sagnuti se na razinu očiju malog djeteta, postupci su kojima odgajatelj stvara toplinu i sigurnost kod djece. Time se stvaraju prirodne situacije, poput maženja, smirivanja. Upravo u takvim prilikama odlična aktivnost je pjevanje pjesmice, kao i pomicanje djetetovih ručica u skladu s glazbom, čime će dijete vježbati mišićnu. Djeca jasličke dobi veselo će skakutati u ravnomjernom metru glazbe, također vole pjesme koje imaju nešto iznenađujuće u sebi ili pozivanje na određenu akciju. Prve zajedničke igre djece i odraslih su pjevni ili govoreni stihovi i to u situacijama uspavlivanja, prematanja, kupanja i sl., samo zvuk i ritam zajedničkih pokreta imaju ulogu u tim igrama, a ne sadržaj i smisao riječi. Pa tako se može zaključiti da i prije igara s pjevanjem, prva sredstva komuniciranja odraslih i djece se provode putem glazbe. Igre s pjevanjem za jasličku grupu moraju biti pjesmice namijenjene jednom djetetu, sa jednostavnim pokretima poput prstićima gore-dole. Primjer takve igre s pjevanjem je igra „Prstići mali“ (Gospodnetić, 2015).

Mlađa dobna skupina

Djeca između tri i četiri godine, tj. mlađa skupina, počinju shvaćati da njihovo djelovanje rezultira posljedicama i uče postavljati vlastite granice, što rezultira da su jednu minutu spremna za suradnju, a već drugu žele da bude po njihovom. Također djeca u trećoj godini razvijaju govorne vještine i brzo napreduju, energija im je velika, ali koncentracija jako kratka i brzo mijenjaju aktivnosti s jedne na drugu. Balansiranje na jednoj nozi pet do deset sekundi, skakanje na jednoj nozi su grube motoričke vještine koje dijete od tri odnosno četiri godine može napraviti i koje treba poticati. Takvi pokreti mogu se izvoditi i u igrama s pjevanjem. Također igrama s pjevanjem potičemo društvene vještine koje se javljaju u toj dobi, kao npr. suradnja s drugim djetetom ili odraslom osobom, sudjelovanje u igrama koje se izvode u malim grupama, čekanje na ostvarenje želje od pet minuta. Prilikom aktivnosti koja uključuje igre s pjevanjem potrebno je prići svakom djetetu posebno i uključiti nekoliko djece u igru, dakle ni kod mlađe skupine ne treba inzistirati da se formira krug, već započeti sa pjesmom i plesom, a djecu pustiti da se uključe ili puste kad oni to žele. Primjer igre s pjevanjem za mlađu skupinu je igra „Kolo, kolo išulanca“ (Gospodnetić, 2015).

Srednja dobna skupina

Srednja dobna skupina spremna je na složene, suradničke društvene igre. Brzo razvijaju grube motoričke vještine i skloni su gimnasticiranju. Iako je koncentracija još kratka, četverogodišnjaci i petogodišnjaci počinju odlično rješavati probleme, a ako ih tema posebno zanima, mogu se dulje koncentrirati. Grube motoričke vještine koje se razvijaju u igrama s pjevanjem u srednjoj skupini su: skakanje prema naprijed, u stranu ili nazad, hodanje na prstima ili peti. Primjer folklorne igre za srednju skupinu je „Igra kolo“.

Starija dobna skupina

U starijoj skupini igre s pjevanjem dobivaju potpunu strukturu, razumiju igru s podjelom ulogama, ples koji se prilagođava pjesmi, tj. glazbi, kao i pravila igre. Petogodišnjaci i šestogodišnjaci vrlo su aktivni, vole se penjati, puzati, skakati. Vole plesati i to više samoinicijativno nego prema uputama, što znači da će radije slijediti glazbu nego upute odgajatelja (Maletić, 1983). U toj dobi njihova pažnja traje dulje, tjelesno su vrlo pokretna i počinju razvijati bolje motoričke vještine. Također postaju direktna, konkretna i vole dosljednost i strukturu, zato prilikom aktivnosti igri s pjevanjem odgajatelj treba odabrati one igre koje će ispuniti njihovu potrebu za plesom i živahnim kretanjem (Gospodnetić, 2015). Primjer igre s pjevanjem za stariju skupinu je „Ćuk se je oženil“.

4. DJEČJE FOLKLORNO BOGATSTVO HRVATSKE

U ovom poglavlju bit će prikazani primjeri igra s pjevanjem karakteristične za određeno podneblje Hrvatske. Dječje folklorno bogatstvo Hrvatske je vrlo široko područje i odnosi se na puno više područja dječjeg stvaralaštva. Riječ je o raznovrsnom i autentičnom sadržaju, koji u svojoj strukturi sadrži više znanstvenih disciplina, kao npr. etnologiju, folkloristiku, lingvistiku, književnost... Dječji folklor nije samo ples i pjesma, on se očituje i kroz govor, igru, rukotvorstvo, glumu, književnost, pokret, te razne individualne improvizacije i imitacije. Ovaj rad temelji se na folklornim igrama za ranu i predškolsku dob, odnosno na igrama s pjevanjem, pa će tako u ovom poglavlju biti opisani primjeri igra s pjevanjem za vrtićku dob djeteta koje su karakteristične za određeno regionalno područje Hrvatske.

Folklorne igre Slavonije:

PUŽ MUŽ, PUŠĆAJ ROGE

Puž muž pušćaj roge van

Da ti kuću ne prodam

Staroj babi za duhan

Slika 1. Djeca stoje u krugu (osobni arhiv)

Opis igre: Ova igra s pjevanjem je za mlađu dobnu skupinu. Djeca stoje u krugu (slika1.) i prenose težinu sa lijeve na desnu nogu u stranu, a kad se pjesma ponavlja kreću se naprijed-nazad.

IGRA KOLO

1.dio

Igra kolo, igra kolo

U dvadeset i dva

U tom kolu , u tom kolu

Lijepa (Mara) igra

Uzmi (Maro), uzmi (Maro) koga ti je drago,

Samo nemoj, samo nemoj

Koga nemaš rado

2.dio

Sad se vidi, sad se zna

Tko se kome dopada 2x

Slika 2. i 3. U kolu šeće jedno dijete, dijete u kolu bira svog para, a ostali plješču (Osobni arhiv)

Opis igre: Ova igra primjer je biračkog kola koje su djeca preuzela od odraslih i prilagodila sebi. Kolo se kreće u lijevu stranu , a u sredini kola šeće jedno dijete (slika 2.). Na zapjev „Uzmi Maro“ (umjesto Mara pjeva se djetetovo ime) bira nekog iz kola. Na tekst „Sad se vidi, sad se zna“ djeca stoje i plješču, a dvoje u sredini uhvate se prvo pod desni lakat, zatim pod

lijevi i vrte se (slika 3.). Ono dijete koje je izabrano ostaje u krugu i bira sljedećeg. Igra se može izvoditi u srednjoj skupini, ali također postoji i druga verzija ove pjesme sa većim opsegom koja je primjerenija starijoj dobnoj skupini

AJDE ANO POLAGANO

Skoč'mo, skoč'mo da skočimo,

Svoga konja da skočimo.

Proda konja za stotinu,

Proda konja za stotinu.

'Ajde, Ano, polagano,

'ajde, Ano, polagano.

Pa ga kupim za 'iljadu,

'ajde, Ano, polagano.

Provedem ga kroz livadu,

'ajde, Ano, polagano.

Na livadi bunar vode,

'ajde, Ano, polagano.

U bunaru voda vrije,

'ajde, Ano, polagano.

U kojoj se lice mije,

'ajde, Ano, polagano

Slika 4.i 5. Djeca stoje u paralelnim linijama, djeca iz lijeve linije stanu u parove i podignu ruke, a djeca iz desne linije se provlače kroz njih. (osobni arhiv)

Opis igre: Ovo je primjer igre koju su djeca preuzela od odraslih, sačuvala ju i interpretirala na svoj način. U igri sudjeluje neograničen broj djece koja stoje u dvije nasuprotne linije, najčešće u jednoj liniji djevojčice/linija A u drugoj dječaci/linija B (Slika 4.). Igra započinje tako da djevojčice (linija A) pjevajući prvi stih počinju koračati naprijed pa nazad. Tako isto, na drugi stih, krenu dječaci (linija B). Tako se kolone smjenjuju u šetnji naprijed - nazad do kraja pjesme. Drugi dio igre dječaci (linija B) se postavljaju u parove jedan iza drugog i dignu desnu, odnosno

lijevu ruku i tako naprave most ispod kojeg su djevojčice prolazile trčeći i držeći se za ruke u koloni (slika 5.). Kad zadnja djevojčica u koloni krene prijeći ispod mosta priključi joj se prvi par dječaka, koji pri tom ne odvajaju ruke, zatim tim redom krenu ostali. Kad prođu svi ispod podignutih ruku zadnjeg para dječaka igra počinje ponovno.

Folklorne igre Podravine:

PAUN PASE, TRAVA RASTE

Paun pase trava raste, paune moj, paune moj
Pauna nam glava boli, paune moj, paune moj
Pauna nam noga boli, paune moj, paune moj
Pauna nam leđa bole, paune moj, paune moj
Pauna nam prsa bole, paune moj, paune moj
Paun trepti da poleti, paune moj, paune moj
Na čije će dvore pasti, aune moj, paune moj
Tko ga hoće okružiti, paune moj, paune moj

Slika 6. Djeca stoje u kolu držeći ruke u bok, a u sredini je dijete koje oponaša pauna. (Osobni arhiv)

Opis igre: Ova igra dio je svadbenog običaja zapuštena od odraslih, ali sačuvana je u dječjoj igri. Djeca prije početka igre odaberu pojedinca koji će u sredini kola preuzeti ulogu pauna. Ostali u kolu prime se za ruke i polagano se kreću u lijevu stranu. Dijete koje je u sredini, točnije „paun“ radi pokrete prema pjesmi. Pa će tako u prvoj kitici „paun pase, trava raste“, saginjati se do zemlje i objema rukama dodirivati vlati trave i praviti kretnje kao da je čupa (slika 6.). Ova igra je za stariju dobnu skupinu.

TRI GUSKE BIJELE

Tri guske bijele, sedam jajca snele.

Kad su jedno potrle, sve su redom plakale.

Slika 7. Djeca stoje u kolu (Osobni arhiv)

Opis igre: Ova igra se može izvoditi na dva načina. Prvi je da su djeca slobodno raspoređena po prostoru, a drugi da stoje u kolu (slika 7.). Pjevajući pjesmicu poskakuju čas na jednoj, čas na drugoj nozi. Ova igra izvodi se u srednjoj dobnoj skupini.

Folklorna igra iz Međimurja:

ŠPENJGLJARSKA IGRA

Šećem, šećem drotičko šećem, šećem cinguli – rajnguli drotičko.

Mate kaj za krpati, mate kaj za cinguli – rajnguli krpati

Mamo dve tri rajnglice, mamo dve tri cinguli rajnguli rajnglice

Kol'ko bi to koštalo? Kol'ko bi to cinguli – rajnguli koštalo?

Dve-tri pare, en dinar dve – tri pare cinguli – rajnguli en dinar!

Al' ste gospon preskupi! Al' ste gospon cinguli – rajnguli preskupi!

Šećem dalje drotičko, šećem dalje cinguli – rajnguli drotičko.

Slika 8. U sredini kruga se nalazi „špenjgar“ (osobni arhiv)

Opis igre: U prošlosti, sela su često posjećivali „špenjgljari“, točnije majstori koji su popravljali predmete od kovine, tj. posuđe. Svoj dolazak najavljivali su velikom bukom udarajući po posuđu. Njihov dolazak bio je jako zanimljiv djeci, pa su tako djeca stvorila „špenjgljarsku igru“. Ova igra može biti individualna, samo za jedno dijete, ali također i grupna. Pa tako umjesto posuđa, djeci možemo dati i udaraljke. Djeca pjevajući pjesmu slobodno se kreću po prostoru i udaralkama sviraju ritam, ali isto tako jedno dijete može biti u sredini kola koje će imati ulogu špenjgljara, a ostala djeca u krugu mu odgovaraju prema tekstu (slika 8.). Igra je primjerena za stariju dobnu skupinu.

Folklorna igra iz Hrvatskog Zagorja:

DOŠLA JE VRANA

Došla je vrana donesla purana.

Hitro, hitro bum, bum, bum veseli svoje goste bum.

Dišel je zajec donesel koš jajec.

Hitro, hitro bum, bum, bum veseli svoje goste bum.

Došla lisica donesla dva sirca.

Hitro, hitro bum, bum, bum veseli svoje goste bum.

Došel je vukek donesel je kukek.

Hitro, hitro bum, bum, bum veseli svoje goste bum.

Slika 9. Izvan kruga se nalazi troje djece koja čine ono što djeca u kolu pjevaju (Osobni arhiv).

Opis igre: Podjele se uloge vrane, lisice i vuka, koji stoje izvan kruga (Slika 9.). Na pripjev djeca u kolu dignu ruke ili počinju pljeskati, a izabrana djeca redom dolaze u kolo, svako sa svojim darom, točnije aplikacijom i stavljaju ga u sredinu. Igra se izvodi u starijoj skupini.

Folklorna igra iz Turopolja:

SJEDI JEŽO

Sjedi ježo u oranju,

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Digni, ježo, jednu ruku.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Digni, ježo, drugu ruku.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Digni, ježo, jednu nogu.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Digni, ježo, drugu nogu.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Migni, ježo, jednim okom.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Migni, ježo, drugim okom.

Ježoje, dragoje dragi bratec moj!

Ustaj, ježo iz oranja.

Čipni, ježo za nožicu.

Slika 10.i 11. Jedno dijete „ježo“ se nalazi u sredini kruga, „ježo“ lovi drugu djecu (Osobni arhiv)

Opis igre: Formirano kolo kreće se u lijevu stranu, a dijete tj. „ježo“ u sredini kruga sjedi i pokretima lica, ruku i nogu oponaša sadržaj svakog stiha (slika 10.). Na zadnji stih „čipni,

ježo, za nožicu“ potrči za ostalima i pokuša uhvatiti pojedinca koji će postati novi „ježo“ (slika 11.). Postoje više varijanta ove igre npr., djeca mogu stajati u krugu bez da se prime za ruke i svi oponašati sadržaj stiha. Igra je za stariju dobnu skupinu.

Folklorna igra iz Posavine:

ČORO, ČORO

Čoro, čoro slušaj sada

Kako pjeva naša mlada.

Haj pogodi tko je to

Pa ćeš ići na mjesto.

Haj pogodi tko je to

Pa ćeš ići na mjesto.

Slika 12.i 13. U sredini kruga se nalazi „čoro“, pipajući dijete iz kola, „čoro“ pogađa o kojem se djetetu radi. (Osobni arhiv)

Opis igre: Djeca naprave krug i izaberu dijete koje će imati ulogu „čore“, povežu mu rupcem oči te ga postave u sredinu kruga (slika 12.). Kad pjesma završi „čoro“ ide od jednog djeteta do drugog i pipajući glavu i tijelo pogađa o kojem se djetetu radi (slika 13.). Ako uspije pogoditi mijenja se sa drugim djetetom u suprotnom nastavlja dalje pogađati.

Dječja igra vrbovačkog kraja :

BEREM, BEREM GROŽĐE

*Berem, berem grožđe
dok čuvar ne dođe,
a kad čuvar dođe,
Obrano je grožđe!
(prisjest će mi grožđe!)*

Slika 14.i 15. Djeca u krugu izvode pokrete kao da beru grožđe, a jedno dijete glumi čuvara i nalazi se izvan kruga, dijete koje ima ulogu čuvara lovi ostalu djecu. (Osobni arhiv)

Opis igre : Djeca izaberu tko će biti čuvar, a dijete koje dobije ulogu čuvara može stajati izvan ili unutar kola. Pjevajući, djeca u kolu imitiraju da beru i jedu grožđe (slika 14.). Na posljednju riječ se razbježe, a čuvar ih počinje loviti (slika 15.). Dijete koje je čuvar ulovio, postaje čuvar i igra kreće ispočetka. Igra ima više varijanti, tako da dijete koje ima ulogu čuvara može stajati i izvan kruga. Igra se može izvoditi u mlađoj dobnoj skupini.

Folklorna igra s otoka Hvara:

DOŠLA MAJKA S KOLODVORA

*Došla majka s kolodvora, dija, dija, de
Što će majka s kolodvora, dija, dija, de
Hoće jednu kćerku, adija, dija, de
A kako da se zove, adija, dija, de
Nek se zove lijepa (Mara), adija, dija, de
A što će ona biti, adija, dija, de
Neka bude učenica, dija, dija, de
To ona hoće(neće) biti, adija, dija de*

Slika 16. Djeca stoje u jednoj liniji, nasuprot njih stoji jedno dijete koje ima ulogu majke. (Osobni arhiv)

Opis igre: Djeca su u vrsti i drže se za ruke. Nasuprot stoji majka koja započinje igru (Slika 16.). Na prvu frazu ide prema djeci, a na drugu se vraća. Djeca se kreću na parne kitice. Majka imenuje dijete i pogađa zanimanja koje je dijete izabralo. Ako mama pogodi, dijete prelazi na njenu stranu. Igra se sve dok sva djeca ne prijeđu na majčinu stranu, osim jednog koje ostaje zadnje i preuzima ulogu majke. Igra je za srednju dobnu skupinu.

Folklorna igra s otoka Brača:

KOLO, KOLO IŠULANCA

1.dio

Kolo, kolo išulanca

babinoga janjca,

priko mora tanca.

2.dio

Šušile baba kuha mušule

Slika 17.i 18. Djeca se kreću po krugu, a u drugom dijelu stoje i kruže podlakticama (Osobni arhiv)

Opis igre: Djeca se kreću po kolu (slika 17.), na „šušule“ vrte dlanovima, točnije podlaktice su vodoravno i kruže podlakticama jednom oko druge (slika 18.). Odmah nakon toga na posljednja dva takta, vrte rukom kao da kuhaju. Ova igra s pjevanjem provodi se u mlađoj dobnoj skupini.

ZAKLJUČAK

Folklorne igre za ranu i predškolsku dob ili igre s pjevanjem trebala bi biti nezaobilazna aktivnost u radu s djecom na satima tjelesne i zdravstvene kulture kao i ostalim vrtićkim aktivnostima djece. Osim što su djeci zanimljive i dio su njihove prirode, one imaju mnoštvo razvojnih segmenata. Igra za djecu rane i predškolske dobi predstavlja najprirodniji i najlakši način učenja, pa tako i u folklornim igrama, djeca simuliraju stvarnost, a zapravo u tim simulacijama ostvaruju značajan dio svog realnog života. Također imaju velik i pozitivan utjecaj na razvijanje brojnih sposobnosti kod djece, kao što su osjećaj za ritam i pokret, ljepotu izvođenja pokreta, sposobnost vizualizacije vlastitog položaja u grupi, razvijaju bazične motoričke sposobnosti poput snage, fleksibilnosti, brzine, koordinacije i ravnoteže. Osim toga one su dio Hrvatskog folklora koje pripada dječjem tradicijskom stvaralaštvu za čiji prijenos na nove generacije djece je iznimno važan odgajatelj ili odgajateljica koji će stručnim i predanim radom usaditi djeci tradicijske vrijednosti naše kulturne baštine.

LITERATURA

- Blašković, J., Đaić, T. (2018). Analiza glazbenih sastavnica igra s pjevanjem. *Časopis za pedagošku teoriju i praksu* 69 (1), 140-154.
- Crnković, M. (1998). *Hrvatske malešnice: dječje pjesme pučkog izvorišta ili podrijetla*. Zagreb: Školska knjiga.
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima 2*. Zagreb : Mali profesor
- Ivančan, I. (1996). *Narodni plesni običaji u Hrvata*. Zagreb: Hrvatska matica iseljenika
- Knežević, G. (2002). *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno
- Knežević, G. (2005). *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno
- Knežević, G. (2012). *Sad se vidi, sad se zna*. Zagreb: Ethno
- Kolibas I. (1999) Igre i zabave. *Etnološka istraživanja* 6, 255-260
- Kunac, A. (2007). *Stare igre u Makarskoj i Primorju*. Gradski muzej Makarska
- Mahmutović, A. (2013). Značaj igre u socijalizaciji djece predškolskog uzrasta. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 8(18), 21-33.
- Maletić, A. (1983). *Pokret i ples*. Zagreb: Kulturno-povijesni sabor Hrvatske
- Matoković, D. (2003). Dječji svijet. *Etnološka istraživanja*, 9, 53-64.
- Mikulić, M., Prskalo, I., Runjić, K. (2007) Hrvatska plesna tradicija i predškolska dob djeteta. U V. Findak (Ur.) Zbornik radova 16. *Ljetne škole kineziologa Republike Hrvatske „Antropološke, metodičke, metodološke i stručne pretpostavke rada u područjima edukacije, sporta i sportske rekreacije i kineziterapije“* (str. 455-459) . Zagreb: Hrvatski kineziološki savez
- Muraj, A. (2001). *Hrvatske narodne nošnje*. Zagreb: Turistička naklada
- Narodne novine. (2015) *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43000> (Pristupljeno 5. 8. 2023.)
- Narodni plesovi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, (2021) <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43000> (Pristupljeno 5. 8. 2023.)

Stanko, Lj. (2021.). *Eci, meci, nekaj reci- Dječje igre vrbovačkog kraja*. Vrbove: HKUD „Petar Zrinski“

Šumanović, M., Filipović, V., Sentkiralji, G. (2005). Plesne strukture djece mlađe školske dobi. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 51 (14), 40-45.

Visković, I., Topić, J. (2020). Tradicijska igra i suvremeni kurikulum: mišljenje roditelja i odgajatelja. *Časopis za pedagoškijsku teoriju i praksu* 69 (1), 49-68.

Vitez, Z. (2016). *Hrvatski običaji i druge tradicije*. Zagreb: Mozaik knjiga.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Donatela Šušnić, pod materijalnom i krivičnom odgovornošću izjavljujem da sam završni rad na temu Folklorne igre u ranoj i predškolskoj dobi izradila samostalno, pod vodstvom i uz pomoć mentorice, izv. prof. dr. sc. Marije Lorger, primjenjujući metodologiju znanstvenog rada i koristeći literaturu navedenu na kraju završnog rada.

Studentica: Donatela Šušnić
